

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 10.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне друштине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је-
дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ИЛИЈА ОКРУГИЋ СРЕМАЦ

песник и књижевник хрватски и српски и т. д.

(Род 10. априла 1827. † 30. маја 1897.)

Наши дани све су блеђи, и све су ређи јунаци, од кова нашег никад непрежаљеног поп-Илије, који је целог века свога био речити апостол лепе сло-ге и братске љубави међу Србима и Хрватима.

Свој род Хрватски љубио је свим срцем, свом душом: за њ живео, за њим гинуо свега века свог. Али он је истом љубављу, истим жаром загревао срце своје, на-пајао душу своју и за најближи род роду свом Хрватском — за Срп-ство, на све стране!

Ударио је био већ у крила песничка, латио се пера и гусала — у оно нам доба будилно. Зо-ра пуца — биће да-на... орило се онда свуд широм Југа Словенског.

Ох, зора је красна — кад навести леп дан. Пролеће је мило — кад предскаже сретну, родну годину!

Ал је зора најлепша народна, нај-дивније пролеће народно — кад је бу-дилник иза сна, иза обамрлости народне, па буде препород народа!

Глас ходио с мора са Јадрана до Саве и Драве и Дунава: под једну капу да се прибере — под једно име саста-ви народ Југа Словенског, сав да се ухвати у велико коло илирско.

Лéпа мисó... лéпо зачета — оста без ва-пути, недочета. Поранила, пута померила!

Ипак беше отуд лéпа послетка: пробуди се, освети се, охрабри се — препороди се народ Хрватски.

И беше отуд дивна подстака.

Кад настали оно све-тли дани мајски... Срби и Хрвати, Хрвати и Срби загрлише се — не питајући више: крсти-ли се ко с десна на лево, ил с лева к десну; брат постаде мио, које вере био!

Да дивне-ли оно по-јаве сред Загреба Хр-ватског: првосвештеник Сијона српског, патри-јарх Рајачић благо-сиља тамо бана Јела-чића!..

И јуначког по том попришта: загрљени Срби и Хрвати, загрљени Хрвати и Срби — загрљени бранише се. Закрилише име и једно и друго, одбранише језик свој, оснажише свест народну, пробуђену — загрље-ни на бојном пољу гинуше за оца, за вла-дара свог...

Из тога кола будилаца — кола илир-ског па мајског — изађе млађан и наш Илија на леп глас, књигом, песмом: поју-ћи прво слози илирској, појући онда и до-

Илија Округић-Сремац

оца св. Димитрија Сремског, жупник петроварадински и т. д.

селе слози хрватској и српској, српској и хрватској.

Рођени Сремац — за младости своје загревао је срце жаџром илврским, слушао громке усклике оне будилне: о зори, о пролећу, о препороду народа..

Рођени Сремац-Карловчанин — за мајских дана гледо је својим очима грђење оно српско и хрватско, хрватско и српско: братимљење, одушевљење, надање, уздање па, дела јуначка — жртве бесцене, небројене!..

И освештен и ђвештан — допаде на службу Господу: цркви својој и народу. Па онда?

Е, онда настали тешки јади, преварени нади, терети силни — незаслужени!... Него, тому историја суђаја је.

Па онда?

И опет „Зора пуца — биће дана...“ кликнуше и Хрвати и Срби у земљама овим. Слобода... устав... И таман, да рекну браћа: Помоз' Боже! — а они се завадише љуто!

Завадише се душмански — да око шта?

Око имена једног и другог, око власти и превласти груде земље, тамо, на којој су, једне и друге... кад... ако... буде!.. И кавзи тој краја није — на радост трећем неком злураду!

Спомињемо ово зато, да вам боље наговестимо, већма вам истакнемо; шта губимо ми, шта изгубисмо ми — Срби и Хрвати, с милим покојником нашим, по Илијом...

Златна копча Хрватства и Српства, Српства и Хрватства — мирија био је он међу браћом завађеном, проповедник слоге и љубави и спаса обојима.

Један народ — два имена; једна вера — два обреда; једна књига — двоја слова... као што је и један Бог на небу а у три лица!

То му била вера народна, исповед му искрна — хрватска и српска.

Хвала му на том, пријатељу нашем правом!

Слава и част његову. имену довека, мирији нашем!...

Његови ближи замераху њему за то; и ни мнози корише га с тога. А он би им одговорио: „Ја сам рођен у Сријему међу Срби, с њима сам одрастао, с њима у школу ишао, с Бранком друговао; с њима, ево, живем од младости своје свеједнако — па не мож' ми се на ино. И Богу се молим, и уфам се, Бог ће дати па ће 'вако ка' ја и мисљети и чинити свак честити Хрват и свак честити Србин!“...

Кам' лепе среће да се на њега угледају свештеници и млађег кола у Хрвата, и свештеници и млађег нараштаја у Срба — који су баш звани по 'ванђељу: сејати семе љубави, неговати слогу и братимство!..

И Бога молећи, народ љубећи, књигу пишући — доиста тако је провео век свој — наш поп-Илија.

Књижевник био нам је народни, песмо-словац родољубни. У свакој му работи књижевној суштина је српска, или хрватска. А шалом разбигригом у свакој — да је нам леп наук и поуку.

Изређаћемо главније.

У „Сонетни Вијенац“ у Драгољубу ушлео је срца свога миомиље, смиље и босиље.

У „Сријемској Вили“ будио је поестриме на уранку рода свога.

У „Саћурици и Шубари“ изводи нам на глумиште слепе гусларе и гусле им јаворове — живот им, јадован и радван, на дому, па прилике нам данашње, у којима живе (и нестаје њих) — ти некадањи проповедници старе славе и старине српске, ти будиоци зоре српске!

У „Шокици“ наговештава издалека: како „две вере“ — два обреда једне вере — могу поднети под једним кровом, ма и на самрти се измирити.

У „Грабанџијашима“ шалом леци зле прилике сујевере онаке у народу нам.

У „Варадинци Мари“ казива нам женску главу, адамље колена, соја јуначког; народној приповеци тој, у нас овуд, дао је прикладног облика и типа...

У „Дојчин-Петру“ приказује како љубав силази са висине у низине — како не зна за разлику госпоштине и простоте

безазлене. Помен занавља трајан тому најнароднијем „варадинском бану“.

У свештеничко-јуначкој певанији — „Ивану Капистрану“ изнео нам је пред очи голему побожност племените душе своје, здружио крст часни с оружјем убојним — прославио крстоношу Ивана и крстова осветника Сибињанин-Јанка: подицио им довека петстолетницу славе им видите! . . .

Иван Капистран није то био Србљем, што нам је био Илија. Историја забележи чудан састанак му са деснот-Ђурђем Смедеревцем, кад се Ђурђе на невољи нађе...

Али . . . историја суђаја је и томе. . . .

Својом певанијом том он, мирија, он — свештеник римокатолик измирио је све, па и калуђера Иву и владара старца Ђурђа. . . .

И још нам је Србима ближе приступио. Песмославио је лане радосни Србу Видовдан. Песмопојао је пролетос радосни Србу Ђурђевдан! Несмохвалио је Орла тамо под Орљи Крш — Господара народу од три вере, од једне пути и крви.

То су му што-но реч: песме лабудове — песмославље на растанку с овим светом! . . .

И још једна најдивнија — аманет-песма — славиће га и величати име му, док је год и гдегод буде разбора у младости хрватске и српске, српске и хрватске . . . у времена потоња.

Сред Загреба по трећи пут, помоз' Боже: Зора пуца — биће дана! . . . Озорено свешћу, одабрано, на школама млађано Хрватство — у загрљај потече младом Српству. Дух слоге и братимства задахну им срце и душу . . . и једнима идругима!

— Сретно, и у добри час, млада браћо! . . . покликнуо им је старац песмом радоснипом; благословном десницом благословио њих и напредак им и последак. . . .

Том зором омладинском утешен; тим жарким осећајима, блажен; тим видовитим погледом у бољу будућност и хрватску и српску — заклопио је очи своје навек . . .

Мрети се мора; од смрти се нико не оте. Ма, смрт је старца праведника сан. Не умире него заспи, да почине санак вечни до судбегга дана.

*

Оче Илија! За цркву своју, за народ си живео — црква ће ти помен чинити, у народу живећеш. . . .

Благо теби и онога и овога света!

Догод уздолази побожни народ светој цркви Госпе Снежне, а коју си ти милостињом дароданом обновио и украсио: на гроб ће ти тамо излазити — на дворе ти тамне — своје доброме жупнику, народном проповеднику речи божје, па свећицу припалити за душу ти на олтару пречистој Госпи Снежној. . . .

Међу нама — твојим пријатељима и поштовачима — драг и мио спомен биће и остаће, докле је и нас, да те се сећамо, да те спомињемо к'о леп данак у години.

Оче Илија, свештениче ревносни, књижевниче народни, миријо браће завађене, златна копчо Хрватства и Српства — витеже Србињски, витеже Црногорски. . . .

Бог да те прости! Покојна ти душа! . . .

Слава имену твом и помену дуговечном! Слава ти!

Александар Сандић.

И С Т И Ј А И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Копцерат Султане Цијукове. — „Добре сведоџбе,“ шаљива игра у три чина, написали Малахов и Елснер, превео М. А. Јовановић).

По што нам је одлична гошћа и по други пут показала, како децентна и милотом својом

опојна манира уме жедне да примам и преко пошироке воде, латила се у недељу 8. (20.) јунија о. г. да најсејајније на делу докаже, како имају право они, који кажу, да је за њене подобности права домена оно portamento di voce, што свежином, топлином и душевношћу звонка а уз то

мека гласа уме снажно да увери о непосредности и истинитости вибрацијом грла изведених израза најживахнијим и најпотреснијим афекцијама. Јесте, Султана Цијукова зна да се нађе и као оживотворени каменити лик несташнога Сплићанина, али јој се види на сваком кораку, да јој је то нешто по невољи, нешто, што јој не иде од срца а што она ипак свлада силном оном уметничком снагом, којој је тако тешко повући демаркацијону линију. Тако изразитој уметничкој души, као што је Султана Цијукова, ретко се што отме, но тек то стоји, да и уметнички бојак зна шта је то пировска победа а шта ведар тријумф, где победилац с уздигнутом главом и с неизнуреном вољом прима клике и честитке. Ма како заковано и неумитно ко осуђивао сувише бурлески карактер музике и недотупавност либрета у тих испчадија пренасићенога укуса, пред Султаном Цијуковом и као певачицом и као приказивачицом мора капитулисати и признати јој, да је војсковођиња неустрашена и свесна о свом смеру. Па опет јој мора човек са Владимиром-Фатиницом реченога несташног Сплићанина довикнути: „s ist Schade, 's ist Jammerschad!“ толико лепе воље, толико уметничке финоће улагати ни у шта, крзати и трошити своју красну снагу о неотесану сировину којечега.

После две пировске и једне ведрије победе дође и један сасвим ведар тријумф, где Султана Цијукова, онако à la Jeanne d'Arc за опсаде Орлеана пред Енглезима, забодје видан стег солидна умења, несавладиве уметничке снаге. Крај све индиспозиције, због које је претходно у публике затражила обзира, отпевала је Султана Цијукова познату романцу Францускиње баронице Вилије Ротшилдове, љубимицу диве Аделине, свеже чедо неумрлога Виктора Ига „Si vous n'avez rien à me dire —“, даље песму Рускиње кнегиње Кочубејеве „Я очи зналъ —“, па прву арију ландграфове Јелисавете из „Танхајзера“ Немца Рихарда Вагнера, за тим т. зв. птичју песму лакоуме Неде из „I ragliacci“ Маскањијева такмаца Талијанца Леонкавала и најпоследње „Вир“ Хрватâ Августа Шеное и Ивана Зајца, уз који додаде приде „Соловеј“а Руса Алабјева, са толико разбора, израза, топлине, верве и најфинијег ниансовања, колико се веома ретко у кога стекне. Од снажна је и недољива утецаја била и арија Леоноре „D'amor sull' ali

gosee“ тик пред преглјеру „Miserege“ у Вердијеву „Трубадуру“ па они изрази очајнога бола у све плашљивијој и узбуђенијој јадиковци, што прати сого interno и Манрикову романцу „Ah! che la morte ognoga“, коју је певао Марковић својим чистим и звонким гласом. Марковић је и осим тога показао тога вечера, да је још онај стари јунак од мејдана, који је попут Старине Новака „кадар стићи и утећи и на страшну месту постојати“. Штета само, што се красни Маринковићев „Растанак“ са „Под пенцери-те“ овога пута затекао у неприкладну му друштву неког плачна и монотона Gassenhauer'a, што се презива „Alla stella confidente“.

Концертом Султана Цијукове и Михајила Марковића на штету је своју испрекидана била новина „Добре сведоџбе“, коју је с немачког превео Милан А. Јовановић и у којој се петакли Милка Марковићка и Милош Динић, она неуслићеном хитленошћу и умиљатошћу, он пак тим, што је за чудо погрешно схватио основну црту у карактеру Артура Рајмсфелда. Ваљда ће се дати још прилика да се о тој новини каже и која више, кад је уздаду без овако дугих и са свим хетерогених антр'актова и кад позвани упозоре Динића на то, да Артур Рајмсфелд у „Добрим сведоџбама“ није то исто, што примера ради Камуфлѣ у „Шољи теја“.

Г.
(Српско народно позориште у Карловцима)
О доласку нашег позоришта у Карловцима доноси „Браник у свом 68. броју ову белешку:“
„Још за који дан па ћемо добити милог госта: наше народно позориште, које већ од четири године амо није било код нас. Управитељ нашег позоришта, г. Т. Халић, који је ради тога двапут долазио, у договору са председником нашег месног позоришног одбора, г. Лазом Обреновићем и с другим меродавним личностима, удешио је ту ствар тако, да нам позориште из Ст. Пазове дође на једно осам дана пре него што ће се сабор састати. Истина, да су времена тешка, да ће у то доба настати и школске ферје, те тако неће позориште посећивати богослови и ђаци, али ће бити наш сабор на окупу, те се надати, да ће и наше саборлије, па и стран свет, који ће у Карловце долазити, знатно припомоћи, да наше позориште добро прође. Арена ће се саградити, по одобрењу и благослову Његове Светости патријарха српског, у дворшту наше велике гимназије. То је место, и по положају и по простору своје, као створено за арену.“

Издаје управа срп. нар. позоришта